

Roślinność kredowa Archipelagu Środkowoeuropejskiego

Adam T. Halamski

W późnej kredzie większość obszaru dzisiejszej Europy zajmowało morze. Na terytorium obecnej Saksonii, Czech i Śląska istniały trzy większe wyspy: środkowoeuropejska, zachodniosudecka i wschodniosudecka, łącznie nazywane Archipelagiem Środkowoeuropejskim. Koniacka (ok. 87 mln lat temu) roślinność wyspy wschodniosudeckiej znana jest dzięki skamieniałościom występującym w warstwach idzikowskich, odsłaniających się we wschodniej części Rowu Górnej Nisy.

Makroflorę opracowano na podstawie ponad 300 okazów, przede wszystkim liści. Mimo słabego stanu zachowania udało się wyróżnić 32 (morfo)taksony, z czego 5 paproci, 4 iglaste, 21 dwuliściennych i 2 jednoliścienne. Wśród paproci zwraca uwagę wymarły rodzaj *Monheimia* (Gleicheniaceae) o niespotykanej wśród dzisiejszych przedstawicieli tej rodziny architekturze liści. Spośród iglastych najciekawszą formą jest *Frenelopsis* (Cheirolepidiaceae) występujący na nadmorskich bagnach. Dominującą ilościowo grupą są dwuliścienne; jednym z najliczniejszych gatunków jest *Dryophyllum geinitzianum* o złożonych (trójlistkowych) liściach, który mimo braku kutikul udało się zaliczyć do naturalnego rzędu Fagales. Z jednoliściennych zwraca uwagę *Pandanites*, prawdopodobnie najstarszy na świecie przedstawiciel rodziny Pandanaceae.

Materiał roślinny jest allochtoniczny, jednak porównanie z innymi zespołami kopalnymi kredy europejskiej pozwala na wyróżnienie trzech zbiorowisk: „łęgów” platanowo-wawrzynowo-„orzechowych” w dolinach rzek, bagien nadmorskich z *Frenelopsis* i *Pandanites* oraz lasów mezofilnych z *Amelanchites* i *Dicotylophyllum montis-nivium* sp.n. Zespół mikroflorystyczny (Halamski, Kvaček, Durska & Svobodová in prep.) dość dobrze koreluje się z makroflorą. Badania paleoklimatologiczne (CLAMP) wskazują na klimat ciepły i wilgotny.

Porównanie z równowiekową florą wyspy zachodniosudeckiej (warstwy chlomeckie) wskazuje na podobny typ roślinności, jednak różniący się składem gatunkowym. Koniacka flora warstw idzikowskich jest w ogólnych zarysach podobna do wielu starszych i młodszych flor z tej samej strefy klimatycznej (np. Formacja Wyoming); jest to sytuacja odmienna od panującej we wczesnej kredzie i cenomanie, gdzie zespoły roślinne zmieniają się bardzo szybko. Wskazuje to na pewne zwolnienie tempa ewolucji roślin w późnej kredzie, co zgadza się z danymi uzyskanymi innymi metodami.

Badania były finansowane z grantu NCN 2011/03/B/NZ8/02206 pt. „Koniacki etap w rozwoju flor późnokredowych Europy środkowej” (2012–2014, kierownik: A. T. Halamski, gł. wykonawca: J. Kvaček) oraz z grantu UE w projekcie SYNTHESYS (2014, A. T. Halamski).